

An Analysis of 'Christian Va Kidd' Through the Lens of Zygmunt Bauman's Concept of Liquid Love

Mehraneh Kouch Peydeh*

Abstract

With the collapse of unitary and absolute narratives in the postmodern era, the concept of love has transformed into a collection of individual and diverse experiences. It's a multifaceted and fluid concept intertwined with social, cultural, economic, and technological changes. Love in this era is viewed differently by each individual and is constantly being redefined and reconstructed. One of these definitions is the concept of *liquid love* that *Zygmunt Bauman* used to describe the nature of emotional bonds in postmodern society. He argues that emotional bonds in this era have undergone a profound transformation from traditional definitions. The image presented of liquid love in *Houshang Golshiri's* novel *Christian Va Kidd* provides a clear picture of the transformations in emotional bonds in postmodern society. The results of this research show that the bonds in this novel are heavily influenced by the concepts of liquid love. Love is no longer a fixed feeling, but rather changes based on the inner references and individual desires of the characters. Loyalty and commitment to a covenant are not observed in any bond. What shapes a relationship or ends it from the characters' perspective is the presence or absence of the pleasure component. Sexual relationships exist extensively among the characters, which are not afraid to engage in them without fear of exposure. Incompatibility and conflicting emotions are frequent. Bonds end easily without any individual or social anxiety, and individuals freely seek new experiences.

* PhD of Persian Language and Literature, University of Mazandaran, Babolsar (Corresponding Author),
mkouch@hotmail.com

Date received: 05/10/2024, Date of acceptance: 09/02/2025

Keywords: Fictional literature, Zygmunt Bauman, the concept of liquid love, romantic relationships, Christian Va Kidd.

Introduction

In the postmodern era, the concept of love has evolved from a stable, covenant-based emotion to a fluid and individualistic experience, shaped by social, cultural, economic, and technological transformations. Zygmunt Bauman's concept of liquid love encapsulates the transient and pleasure-driven nature of emotional bonds in contemporary society, characterized by a lack of commitment, consumerism, and the pursuit of new experiences. Houshang Golshiri's novel *Christian Va Kidd* (1971) provides a rich narrative to explore these transformations, depicting relationships that align with Bauman's framework. This study analyzes the romantic relationships in the novel through the lens of liquid love, addressing how they reflect the shift from traditional to postmodern conceptions of love and the resulting impact on emotional bonds.

Materials and Methods

This interdisciplinary research employs qualitative content analysis to examine the romantic relationships in *Christian Va Kidd*. The study is grounded in Bauman's sociological framework of liquid love, focusing on its key components: commitment avoidance, consumerism, repeatability, free sexual relations, self-centeredness, oscillation between conflict and harmony, and the cycle of bonding and breaking. The novel's text was systematically analyzed to identify narrative elements, character interactions, and dialogues that embody these components. The analysis draws on sociological and literary perspectives, integrating insights from scholars such as Giddens, Fromm, and Sternberg to contextualize the transformation of love in the postmodern era.

Discussion and Results

The analysis reveals that the romantic relationships in *Christian Va Kidd* vividly embody Bauman's liquid love. Commitment is notably absent, as characters like Christian, Kidd, Mahdi, and Saeed engage in multiple, overlapping relationships without fidelity or long-term obligations. For instance, Christian's simultaneous relationships with Mahdi, Saeed, and others, and Kidd's open infidelity with Lucien,

highlight a rejection of traditional loyalty. Consumerism manifests as characters treat relationships as disposable commodities, pursuing new partners when pleasure wanes, as seen in Christian's shift from one lover to another to escape dissatisfaction. The repeatability of love is evident in the characters' frequent formation of new romantic ties, defying the traditional notion of a singular, lifelong partner. Free sexual relations dominate, with explicit and unapologetic interactions occurring outside societal norms, such as Christian and Mahdi's encounters, devoid of secrecy or moral restraint. Self-centeredness drives decisions, with characters prioritizing personal pleasure over collective or familial values, as Mahdi's preference for Christian's physical attributes exemplifies. The oscillation between conflict and harmony is frequent, reflecting emotional volatility, as seen in Christian's simultaneous affection and resentment toward Kidd. Finally, the cycle of bonding and breaking is normalized, with characters like Mahdi and Saeed effortlessly entering and exiting relationships without guilt or societal repercussions, underscoring the legitimacy of both falling in love and moving on.

Conclusion

Christian Va Kidd serves as a literary mirror to the postmodern transformation of love, aligning closely with Bauman's liquid love. The novel illustrates a society where traditional values of commitment, fidelity, and permanence are replaced by fluidity, individualism, and ephemerality. Relationships are driven by personal pleasure, easily formed and dissolved, and free from societal judgment. This study underscores the novel's significance as a sociological text, offering insights into the evolving nature of human bonds in a consumerist, postmodern world. By mapping Bauman's framework onto Golshiri's narrative, the research highlights the profound shift in romantic paradigms and invites further exploration of love's fluidity in contemporary literature.

Bibliography

- Esmacili, E , & Razavian, R. (2015). The Incompatibility of Period and Writing (A Study and Critique of the Novel *Christian Va Kidd*), *Matn pajouhi adabi*, Vol. 19, No. 65, pp. 23-52. (In Persian)
- Ebrahimi Loye, A, & Mirzaei Rajeuni, S. (2021). *Sociology of Love*, 2nd ed, Tehran: Vania publishing. (In Persian).

- Sternberg, R. J. (2023). *The Ups and Downs of the Desert of Love*, Translated by Mehraneh Kouch Peydeh, 1st ed, Tehran: Kian Danesh publishing. (In Persian).
- Plato. (2007). *Symposium (A Treatise on Love)*, Translated by Kazem Firouzmand, 4th ed, Tehran: Dadar publishing. (In Persian).
- Bauman, Z. (2021). *Liquid Love on the frailty of human bonds*, Translated by Erfan Sabeti, 7th ed, Tehran: Ghoghnoos publishing. (In Persian).
- Tedayoni, M. (2010). *Postmodernism in Iranian Fiction*, 1st ed, Tehran: Elm publishing. (In Persian).
- Hamidian, S. (2014). *Saadi in Ghazal*, 3rd ed, Tehran: Nilufar Publishing. (In Persian).
- Dehghan Shiri, M. (2017). An Examination of Postmodern Elements in the Novel "Tarji-band for Young Poets," *Jostarhaye dadtani dar adabe farsi*, University of Razi, No. 1, pp. 15-40. (In Persian).
- Razavian, R. (2014). A Comparison of Characters in the Novels *Soo va shun* and *Kristin Va Kidd*, *Narrative Studies*, Vol. 3, No. 2, pp. 89-110. (In Persian).
- Satari, J. (2006). *The States of Majnun's Love*, 2nd edition, Tehran: Tous Publishing. (In Persian).
- Seyed yazdi, Z, Sarempour, H, and Rouzbeh, R. (2021). A Comparative Study of Some Postmodern Elements in the Works of Borges and Golshiri, *Comparative Literature*, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University of Kerman, Vol. 13, No. 243, pp. 67-96. (In Persian).
- Shamisa, S. (2003). *A Look at Sepehri*, 8th edition, Tehran: Sedaye Moāser publishing. (In Persian).
- Sanati, N, Chavoshian, H, and Jahani, E. (2019). An Examination of the Conceptual Space of Love in Popular and Literary Iranian Novels of the 80s, *Sociology of Art and Literature*, Vol. 11, No. 2, pp. 63-81. (In Persian).
- Fromm, E. (2014). *The Art of Loving*, translated by Abuzar Karami, 1st edition, Tehran: No Andish Publishing. (In Persian).
- Ghaisarian, E- Zahedi Mazandarani, M- Mehrāyīn, M & Maleki, A. (2017). A Study of Love from Psychological, Sociological, Philosophical, and Linguistic Perspectives: Presenting a Combined Theory, *Social Psychology Research*, No. 28, pp. 55-82. (In Persian).
- Karami Ghahi, M & Eghbali, A. (2020). The Representation of Love in Iranian Pop Music, *Sociology of Art and Literature*, Vol. 21, No. 2, pp. 97-121. (In Persian).
- Kouch Peydeh, M. (2023). "A Study of Contemporary Iranian Fiction Based on Robert J. Sternberg's Duplex Theory of Love" (Doctoral Dissertation, University of Mazandaran). (In Persian).
- Golshiri, H. (1971). *Christian Va Kidd*, 1st Edition, Tehran: Ketab-e Zaman Publishing. (In Persian).
- Giddens, A. (2007), *Sociology*, Translated by Manouchehr Sabouri, 21st Edition, Tehran: Ney Publishing. (In Persian)

223 Abstract

Mohammadzadeh, H. (2023), Introduction and Critique of Zygmunt Bauman's Concept of Liquid Love, *Applied Studies in Social Sciences and Sociology*, Year 6, No. 5, Serial No. 23, pp. 53-62. (In Persian)

Bauman, Z. (2010), 44 Letters from the Liquid Modern World. Cambridge: Polity. (In English)

Best, Sh. (2018), Liquid Love: Zygmunt Bauman's thesis on sex revisited, journal of Sage, DOI: 10.1177/1363460718795082, pp.: 1-16. (In English)

Giddens, A. (1992), the Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge. (In English)

واکاوی رمان کریستین و کید از دریچه انگاره عشق سیال زیگمونت باومن

مهرانه کوچ پی‌ده*

چکیده

با فروپاشی روایت‌های واحد و مطلق در دوران پسامدرن، مفهوم عشق نیز به مجموعه‌ای از تجربه‌های فردی و متنوع تبدیل شده است. مفهومی چندوجهی و سیال که با دگرگونی‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و تکنولوژی درهم تنیده است. عشق در این عصر از زوایای دید هر فرد به یک شکل مشاهده می‌شود و به طور مداوم در حال بازتعریف و بازسازی است. از جمله این تعاریف، مفهومی است که زیگمونت باومن تحت عنوان انگاره‌ی عشق سیال برای توصیف ماهیت پیوندهای عاطفی در جامعه‌ی پسامدرن به کار برده است. او استدلال می‌کند که پیوندهای عاطفی در این عصر دگرذیسی عمیقی از تعاریف سنتی داشته‌اند. تصویری که از انگاره‌ی عشق سیال در رمان کریستین و کید از هوشنگ گلشیری ارائه شده است، تصویری روشن از تحولات پیوندهای عاطفی در جامعه‌ی پسامدرن است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که پیوندها در این رمان به شدت تحت تأثیر مفاهیم عشق سیال قرار دارند. عشق دیگر یک احساس ثابت نیست، بلکه بر اساس ارجاع درونی و خواسته‌های فردی شخصیت‌ها تغییر می‌کند. وفاداری و پابندی به پیمان در هیچ پیوندی مشاهده نمی‌شود. آنچه از سمت شخصیت‌ها یک رابطه را شکل می‌دهد یا آن را به پایان می‌رساند، حضور یا عدم حضور مؤلفه‌ی لذت است. روابط جنسی به شکل گسترده‌ای میان شخصیت‌ها وجود دارد که بدون ترس از آشکار شدن در پی انجام آن هستند. ناامنی‌های احساسات ناموافق در آن پریسامد است. پیوندها بدون هیچ اضطراب فردی یا اجتماعی، به راحتی به پایان می‌رسند و افراد آزادانه به دنبال تجربه‌های جدید می‌روند.

* دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه مازندران، mkouch@hotmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱

کلیدواژه‌ها: ادبیات داستانی، زیگمونت باومن، انگاره‌ی عشق سیال، پیوندهای عاشقانه، کریستین و کید.

۱. مقدمه

دنیای مدرن متأخر، دنیای فراوانی پیوندهای عاشقانه‌ای است که مبتنی بر شیوه‌ی زندگی افراد این عصر در سبک خودمحموری، مصرف‌گرایی، تعهدگریزی، تکرارپذیری، رستن و پیوستن، جنگ و صلح و روابط آزاد جنسی شکل گرفته است. عشق نیز که در محوریت این پیوندهای عاشقانه قرار دارد، دستخوش تغییرات و تحولات چشمگیری شده است. عشق در این دنیای فردمحور، همیشه در جریان و حرکت است. ملغمه‌ای است از تلاطم امواج و کولاک‌های فراوان و بستری آرام و امن. پیوندهایی که هیچ قطعیتی بر ماندگاری‌شان نیست و بر خوشبختی احتمالی استوار اند. افراد در این گونه از پیوندها تا نقطه‌ای پیش می‌روند که دیگری دلخواه‌شان خواستنی، مفید و هیجان‌انگیز باشد و دیگری دلخواه بعدی یا پیوند رضایت‌بخش دیگر در مسیرشان قرار نگیرد. در این سبک از خویشاوندی‌ها، گسستن و پیوستن، عاشق شدن و فارغ گشتن به یک اندازه مشروع و مقبول است. در واقع عشق در دنیای مدرن متأخر، وضعیتی تکرارشونده دارد که ناشی از تسهیل تجربه‌ی عشق در اندیشه‌شان است. از نظر باومن، عشق مادامی که زندگی می‌کند، در آستانه‌ی شکست پرسه می‌زند. هنگامی که پیش می‌رود، گذشته‌اش را از بین می‌برد و هیچ سنگری پشت سر خودش باقی نمی‌گذارد. عشق وامی از یک آینده‌ی مبهم است (باومن، ۱۴۰۰: ۳۰) و اهمیت پیوند بر خوشایندی هر فرد قرار دارد.

۲. بیان مسأله

اصطلاح پست مدرنیسم اغلب بر ادبیات و هنر پس از جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹-۱۹۴۵) اطلاق می‌شود. جریانی که تأثیراتی عمیق بر اذهان و اندیشه‌ها گذاشت. پست‌مدرنیسم نه تنها ادامه‌دهنده افراطی سنت‌ستیزی مدرنیسم است، حتی کوشش‌های فراوانی برای فاصله گرفتن از اشکال مدرنیسم که تا آن زمان بدل به سنت شده بودند، داشته است (سید یزدی، ۱۴۰۰: ۷۹) ظهور مدرنیسم و پست مدرنیسم و اثرات آن بر مفاهیم اجتماعی از جمله عشق، موضوع قابل بحث این روزها است. عشق به عنوان یکی از پیچیده‌ترین و پرسش

واکاوی رمان کریستین و کید از دریچهٔ انگارهٔ ... (مهرانه کوچ پی‌ده) ۲۲۷

برانگیزترین احساسات اجتماعی انسان، همواره در تار و پود زندگی بشر تنیده است و نقشی مهم در شکل‌دهی پیوندهای اجتماعی افراد دارد. فروم معتقد است: عشق باعث می‌شود انسان بر حس انزوا و جدایی‌اش غلبه کند و در عین حال، به او اجازه می‌دهد خودش باشد و تمامیتش را حفظ کند؛ تناقضی که موجب می‌شود دو موجود، یکی شوند و در عین حال دو تا باقی بمانند (فروم، ۱۳۹۳: ۳۹). اگر تاریخ را به دو دوره‌ی سنتی (از ابتدای تاریخ بشریت تا ۱۹۶۰) و مدرن متأخر (۱۹۶۰ تا امروز) تقسیم کنیم، عشق‌ورزی سنتی، فرایندی بود که درون چهارچوبی از قواعد سفت و سخت، حفظ عهد و پیمان ابدی، ارزشمندی پیوندهای ماندگار، دیگر خواهی، در مرکزیت قرار داشتن مرد، اهمیت تولید مثل و محوریت ازدواج قرار داشت. از همین رو در ادبیات کلاسیک نیز شاهد جلوه‌های متفاوتی از این دست از عشق‌های پر فراز و نشیب اساطیری، عرفانی، عذری و ... هستیم. اساساً ماجرای آفرینش

بر مدار اسطوره‌ی عشق است و هر آن چیزی که در جهان رنگ و بوی الفت و آشنایی دارد، چیزی جز بازیافت و بازشناخت همین خاطره‌ی ازلی نیست. هرگونه پیوندی هم در جهان زیرین هم سایه آن چیزی است که در جهان برین، میان انبوه ارواح آشنای یکدیگر و فارغ از رنگ تعین و تعلق برقرار بوده است (حمیدیان، ۱۳۹۳: ۱۹۳).

افلاتون در رساله‌ی فدروس، عشق را این‌گونه تعریف می‌کند:

وقتی عقل بر هوای نفس غالب می‌شود، نتیجه‌اش اعتدال و میانه‌روی است، اما اگر هوای نفس چیره گردد، بندگی آرزو و افراط نتیجه می‌شود. اگر در میل به خوردن، غلبه‌ی هوای نفس را در نظر بگیریم، نتیجه شکم‌بارگیست و این غلبه اگر در می نوشیدن باشد، نتیجه‌ی آن بندگی شراب و همواره مستی است. اما قوی‌ترین امیال ما میل به زیبایی و تملک زیبایی است که چون به حد افراط رسد، عشق خوانده می‌شود (افلاتون، ۱۳۸۶: ۸۱).

در عرفان قدیم نیز تعریفی این‌گونه از عشق ارائه داده‌اند: خود را فراموش کردن و یکسره به معشوق پرداختن و گفته‌اند واژه‌ی عشق از عَشَقَه گرفته شده است و عَشَقَه نام گیاهی است که اول بیخ در زمین سخت کند، پس سر برآرد و دور درخت می‌پیچد تا نم در میان درخت نماند، تا آن را خشک سازد (شمیسا، ۱۳۸۲: ۱۴). در عشق عذری همچون عشق لیلی و مجنون که زاده‌ی سرزمین عرب است نیز، نوعی دل‌باختگی جسمی پاک‌بازانه و دور از تمایلات جنسی و نفسانی را همراه با کتمان راز عشق مشاهده می‌کنیم؛ عشقی که در

آن نامرادی و فراغ مطلوب و خواستنی است و همه‌کاره معشوق است (ستاری، ۱۳۸۵: ۲۳۰).

عشق در گذشته عموماً به هم رسیدن یا ازدواج را انتظار می‌کشید. به نوعی ارتباط ازدواج با عشق نوعی رابطه‌ی عموم و خصوص من وجه است، چرا که در قرون وسطی و قرن‌ها پس از آن، افراد^۱ در سرتاسر جهان صرفاً برای باقی ماندن حق مالکیت و دارایی در دست خانواده، پرورش کودکان برای کار در مزرعه و یا علل خارجی چون صلح با قبایل دیگر و علل سیاسی ازدواج می‌کردند (گیدنز، ۱۳۸۶: ۳۲).

مفهوم عشق در گذر تاریخ همواره مورد توجه قرار داشت و از دیرباز الهام‌بخش نویسندگان و شعرا برای خلق اثر بود. عشق به عنوان یکی از مهم‌ترین نیاز بشر، به یکی از مهم‌ترین و پرتعدادترین درون‌مایه‌های نوشتن رمان و داستان نیز تبدیل شده است. پیوندی که در بطن روابط انسانی و اجتماعی بشر با عشق وجود دارد، در آثار ادبی همچون داستان و شعر نیز تجلی کرده است. در روزگار گذشته، عشق را نوعی «چشم گشودن و آگاهی یافتن از موجودیت و حقیقت وجودی دیگری می‌دانستند که تا کنون به دلیل وجود پرده‌ی خودبینی برای انسان غیر ممکن بوده است. به عبارت دیگر عشق، حذف نفس و از خود فارغ شدن است» (مرندی، ۱۳۸۹: ۱۲۲). عشق‌ورزی در زمانه‌ی کهن، بر این فرض استوار بود که تنها یک فرد همسو با شما در دنیا وجود دارد. فردی کاملاً ایده‌آل که نیمه‌ی دیگر شما است و وصال او، یک پیوند برای همیشه استوار را تشکیل خواهد داد (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۱۴). به دنبال تحولات سیاسی-اقتصادی و تغییر نگرش فلسفی انسان در شروع قرن بیست، دگرگونی بسیاری در عرصه هنر و ادبیات شکل گرفت که منجر به پسامدرنیسم شد. تفکری که ادامه دهنده‌ی مدرنیسم ۱۳۴۰ و جنگ ادبی اصفهان بود و در ادامه در آثار نویسندگان ایرانی پدیدار شد (تدینی، ۱۳۸۹: ۱۳۴). هم‌سو با تغییرات مفاهیم اجتماعی و به تناسب آن تغییرپذیری رفتار انسانی، تجلی عشق نیز دستخوش تحولات عمیق شده است. در عصر نو که تقریباً از ۱۹۶۰ آغاز می‌شود، عشق لازمه‌ی پیوندش با ازدواج را از دست می‌دهد و شیوه‌ی جدیدی از عشق‌ورزی به وجود می‌آید که جامعه‌شناس برجسته‌ی لهستانی زیگمونت باومن، آن را عشق سیال می‌نامد. عشقی که جامعه‌ی سنتی و مدرن را ذوب ساخت. عشق سیال برخلاف گذشته، مصرف کننده است و در آن امیال آنی، رضایت و لذت شخصی از رابطه الویت دارد. فردیت‌سازی در مدرنیته متأخر، تحت لوای آزادی، زمینه را برای انتخاب‌های متعدد مهیا ساخت. زندگی هر فرد از

واکاوی رمان کریستین و کید از دریچه انگاره ... (مهرانه کوچ پی‌ده) ۲۲۹

آن اوست که باید در پی خشنودی شخصی خودش باشد (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۱۵۷). افراد به دنبال تعدد تجربه و ایجاد روابط متنوع اند. عشق سیال، پیمان‌ها و تعهدها در رابطه را نوعی ظلم و ستم می‌شمرد که پیوندها را ناخالص می‌سازد. اندیشه‌ای که پل زدن به ابدیت در رابطه و اسیر سرنوشت شدن را مردود می‌داند (باومن، ۱۴۰۰: ۸۶). این‌گونه از پای هم ماندن، تعهدی نامشروع و به مثابه‌ی مانعی است که از خوشبختی افراد در رابطه جلوگیری می‌کند.

یکی از ویژگی‌های عشق در دنیای جدید، تصادفی بودن و در لحظه اتفاق افتادن آن است. عشق سیال همان علاقه‌ی ایجاد شده در لحظه است که به سرعت به اوج خود رسیده و پس از رسیدن به وصال نیز به سرعت به افول می‌رسد (کرمی قهی، ۱۳۹۹: ۱۰۴).

۳. پیشینه، پرسش و روش پژوهش

واکاوی فراوانی در زمینه‌ی نقد و بررسی رمان کریستین و کید انجام شده است، اما با این حال به نظر می‌رسد تاکنون هیچ پژوهشی به بازتاب مفاهیم مرتبط به عشق سیال در رمان کریستین و کید نپرداخته است.

گلشیری (۱۳۸۹) در بررسی پست‌مدرنیسم در ادبیات داستانی معاصر ایران، به تحلیل مؤلفه‌های پست‌مدرنیسم در کریستین و کید پرداخته است. گیدنز (۱۹۹۲) در کتاب دگرگونی صمیمیت درباره‌ی تحول معنا و مفهوم عشق در سه دوره‌ی مختلف صحبت کرده است و معتقد است که عشق یک برساخت اجتماعی است که به صورت تاریخی تکامل می‌یابد. رضویان (۱۳۹۳) پژوهشی در مقایسه‌ی سبک نو نویسندگی و شخصیت در رمان‌های سووشون و کریستین و کید انجام داده است. اسماعیلی و همکاران (۱۳۹۴) با تحلیل فرم و محتوای داستان کریستین و کید آن را اثری متفاوت دانسته‌اند که ادامه‌ی داستان‌نویسی عصر خود نبود. قیصریان و همکاران (۱۳۹۶) تحلیلی از عشق از دیدگاه‌های مختلف ارائه می‌دهد. صنعتی و همکاران (۱۳۹۸) نیز در مقاله‌ای به واکاوی در فضای مفهومی عشق در رمان‌های ایرانی عامه‌پسند و ادبی دهه ۸۰ پرداختند و رمان‌های ادبی را نماینده‌ای از عشق سیال در جامعه دانسته‌اند. ابراهیمی لویه و همکاران (۱۴۰۰) در کتاب جامعه‌شناسی عشق به بررسی جامعه‌شناختی عشق در سه دوره مختلف می‌پردازد و دیدگاه‌های مختلف در مورد عشق را بررسی می‌کند. این منبع نیز به درک بهتر تحولات

مفهوم عشق و جایگاه «عشق سیال» در آن کمک می‌کند. جلائیان بخشنده (۱۴۰۳) به تحلیل جامعه‌شناختی رمان کریستین بر مبنای نظری‌هی ساختیابی گیدنز پرداخته است. مودت و همکاران (۱۴۰۳) داستان کریستین و کید را به دلیل ساختار پیچیده در دسته‌ی رمان‌های پست‌مدرنیستی تحلیل کرده‌اند.

داستان، ماحصل واگویی انسان از تجربیات دنیای اطرافش و ادبیات داستانی، بستر مناسبی برای کاوش در اندیشه‌ی اجتماعی او است. از این رو، این کاوش بر آن شده است تا به بازنمایی مفهوم عشق در دنیای مدرن متأخر از دریچه‌ی یک داستان بپردازد. نمای پیچیده و نامأنوس از عشق در میان پیوندهای عاطفی رمان کریستین و کید، این امکان را فراهم کرد تا پژوهشی جامعه‌شناسانه از ادبیات داستانی صورت بگیرد. پژوهشی که امیدوار است منجر به درک انواع عشق و پیوندهای انسانی شود و با تحلیل انواع این خویشاوندی‌ها در اثر به پرسش‌های زیر پاسخ دهد.

۱.۳ بازنمایی تناقض عشق عصر مدرن با جامعه‌ی سستی در داستان کریستین و کید چگونه است؟

۲.۳ مؤلفه‌های عشق سیال در میان پیوندهای عاطفی در رمان کریستین و کید چگونه بازتاب یافته‌اند؟

این پژوهش بینارشته‌ای با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی رمان، مبتنی بر انگاره‌ی جامعه‌شناسی انجام شده است که در آن بازتاب مؤلفه‌های عشق سیال در میان پیوندهای عاشقانه‌ی رمان کریستین و کید مورد توجه قرار داشت.

۴. چهارچوب نظری

۱.۴ انگاره‌ عشق سیال

یکی از مهمترین نگرش‌های باومن، کاوش در مسائل اجتماعی و مفهوم عشق است. عشقی که همگام با زمانه، سمت و سویی متفاوت از تعبیر کلاسیکش داشته است. مفهومی که بنیانش بر موقتی بودن و مدار پیوندهایش بر گردش روابط و پذیرش تجربه‌های جدید است. در عشق سیال می‌توان بیش از یک بار عاشق شد. از این رو مبتنی بر انگاره‌ی عشق سیال می‌توان مؤلفه‌های زیر را در رمان کریستین و کید که «از تکنیک‌ها و شیوه‌ی روایی

واکاوی رمان کریستین و کید از دریچهٔ انگارهٔ ... (مهرانه کوچ پی‌ده) ۲۳۱

متفاوتی پیروی می‌کند و اثر او با هنجارهای غالب دوره همخوانی ندارد» (عبدی، ۱۳۹۴: ۲۹). مورد کاوش قرار داد:

۱.۱.۴ تعهد گریزی

باومن بیان می‌کند، در عشق حداقل دو موجود وجود دارند که نسبت به یکدیگر ناشناخته‌اند؛ از این رو آینده‌ی آن پیوند، وهم‌انگیز و مرموز خواهد بود و نمی‌توان پیشاپیش از آن سخن گفت. در این شکل از عشق‌ورزی، تعهد محوری عصر رمانتیک به سر آمده و روابط در لحظه پیگیری خواهند شد. هیچ تضمینی برای آنکه آن رابطه، آخرین تجربه‌ی عشق باشد، نیست و هیچ آگاهی نسبت به آینده و رخدادهایش وجود ندارد. تعهد یعنی بستن در خوشبختی احتمالی بر خود (باومن، ۱۴۰۰: ۲۷-۳۰).

۲.۱.۴ مصرف‌گرایی

عشق همچون کالایی است که در صورت کاملاً رضایت‌بخش نبودن و یا دزدگی احتمالی می‌توان آن را با کالای دیگر تعویض کرد. یک رابطه‌ی سیال یعنی هنگامی که فرد بهتر و مقبول‌تری پیش رو بود، می‌توان ادامه‌ی مسیر را با او رفت (باومن، ۱۴۰۰: ۳۵).

۳.۱.۴ تکرار پذیری

عشق سیال معتقد است که می‌توان بیش از یک بار عاشق شد چرا که عشق به طور ذاتی وضعیتی تکرارشونده، قابل تکرار و مهیای تکرار است تا جایی که روابط یک شبهه نیز در این مجموعه می‌گنجد (باومن، ۱۴۰۰: ۲۶).

۴.۱.۴ روابط جنسی آزاد

در دوران سیال مدرن دیگر هیچ قوایی برای ترسیم مرز میان رابطه‌ی جنسی صحیح و منحرف وجود ندارد و باید با توجه به آزادی انتخاب هرگونه مجرای تخلیه‌ی موجود و فراگیر، نیروی جنسی را تقویت کرد (باومن، ۱۴۰۰: ۹۹).

۵.۱.۴ خود محوری

در این عصر ما شاهد توجه به خود، خودشناسی، خودمشغولی بیشتر و افزایش توجه به توانایی‌های درونی خود به منظور کسب لذت و رضایت خاطر هستیم. عشق سیال شدیداً توصیه می‌کند که هرچه دلبستگی‌ها، تعهدات و درگیریهای فرد عمیق‌تر و بیشتر باشد، بیشتر در معرض خطر و فروپاشی قرار دارد (باومن، ۱۴۰۰: ۱۰۱).

۶.۱.۴ جنگ و صلح

در جهان فردیت‌بخش ما، روابط هم خوب اند هم بد. حرکت مداوم بین خوشبختی و بدبختی و رؤیای شیرین و کابوس است. روابط در این عصر، شایع‌ترین، حادث‌ترین، حساس‌ترین و مسئله‌سازترین نمونه‌ی ناهمخوانی و چندگانگی است (باومن، ۱۴۰۰: ۱۱).

۷.۱.۴ رستن و پیوستن

روابط مظهر ماتریسی برای پیوستن و گسستن هم‌زمان است که در آن عاشق شدن و فارغ گشتن به یک اندازه مقبول است و شأن و منزلت یکسانی دارد. در این شبکه، پیوندها به محض درخواست برقرار می‌شوند و به میل و دلخواه خود می‌توانند گسسته شوند (باومن، ۱۴۰۰: ۱۶).

۵. پردازش تحلیلی موضوع

ماهیت لغزان عشق و اهمیت مفهوم آن سبب شده است که تصویر گوناگونی از آن در گذر زمان و در جوامع مختلف پدید بیاید. هنجارها، باورها، ارزش‌ها و ساختارهای اجتماعی هر عصر و هر جامعه نیز موجب شده است که تعاریف و تجربیات عاشقانه‌ی گوناگونی شکل بگیرد. بررسی رمان کریستین و کید از نظرگاه جامعه‌شناسی عشق، سعی دارد بازتابی از این تحولات را نشان دهد:

۱.۵ کریستین و کید

رمان کریستین و کید نوشته‌ی هوشنگ گلشیری، در سال ۱۳۵۰ در ۱۲۴ صفحه است. داستان عاشقانه‌ای است که به روابط خارج از عرف جامعه می‌پردازد. شامل هفت بخش که

در انتها، با قرار گرفتن در کنار هم، داستان را شکل می‌دهند. ماجرا به روایت مهدی نویسنده‌ای است که به وسیله‌ی یکی از دوستانش به نام سعید، با خانواده‌ای انگلیسی آشنا می‌شود که در اصفهان اقامت دارند. نشست‌های ادبی و جشن‌های دوستانه‌ی راوی با آنها، به تدریج به ایجاد رابطه‌ی عاطفی و جنسی با کریستین منجر می‌شود. روابطی که گره‌ی اصلی این داستان را می‌سازند. کریستین با آنکه مادر دو دختر (رژا و جون) است، به سبب عدم تفاهم با شوهرش (کید)، رابطه‌ای سرد و غیر عاشقانه با او دارد. این تضاد، کشمکش آغازین داستان است که اختلاف بین شخصیت‌ها را ترسیم می‌کند.

۲.۵ تعهدگریزی

استرنبرگ تعهد را تصمیمی می‌داند که فرد برای تداوم یک رابطه‌ی طولانی‌مدت - احتمالاً برای همیشه - صرف‌نظر از فراز و نشیب‌ها و تحولاتی که پیش‌روی رابطه خواهد بود، می‌گیرد (استرنبرگ، ۱۴۰۲: ۳) اما این داستان سرشار از پیوندهایی است که بر هیچ تعهدی استوار نیستند. روابط متنوع و در هم اما سطحی و گذرا. برخلاف هنجارهای یک رابطه‌ی عاطفی سنتی که حضور تعهد و وفاداری لازمه‌ی شروع و ادامه‌ی آن است. کریستین از اینکه مهدی به او متعهد نباشد یا کید بارها به او خیانت کرده است، آگاه است. خود او نیز هنگامی که با کید زندگی می‌کرد، با سعید و مهدی به او خیانت کرد. «آنچه از این تعامل به چشم می‌خورد ارتباطی سست و شکننده که هم از ابتدا بر بنیانی استوار قرار نداشت و هم علاقه، دوست داشتن و حتی عادت نتوانست آن را ادامه‌دار سازد» (کوچ پی‌ده، ۱۴۰۲: ۹۸). سعید با وجود آنکه همسر دارد، اما با کریستین در رابطه است. مهدی از رابطه‌اش با فاطمه به کریستین گفته است و با کریستین نیز ارتباط دارد. کریستین با اینکه متأهل است اما با مهدی، سعید و افراد دیگری رابطه داشت. کید به طور آشکار با زنان دیگر از جمله لوسین به کریستین خیانت می‌کند. تمامی شخصیت‌ها در رمان نمونه‌ی مثالی یک سنخ و تمثیل انسان‌هایی‌اند که تعهد و پایبندی به حریم خانواده و زندگی زناشویی در اعمال و رفتار ندارند (عبدی، ۱۳۹۴: ۳۶). همه‌ی افراد در رابطه بر این حقیقت آگاه‌اند و هیچ تلاشی برای پنهان نگه داشتن دیگر روابطشان ندارند. عمر یک رابطه تا زمانی است که رابطه‌ی جایگزین بهتری پیدا نشود. در حقیقت در این گونه از روابط، عشق به مثابه‌ی سهمی است که در زمان مناسب باید فروخته شود و سهام دیگری جایگزین آن شود. هرگونه وفاداری به سهام احمقانه و سرشار از ضرر خواهد بود (باومن، ۱۴۰۰: ۳۸).

تو خواسته‌ای بهش بفهمانی، ببین من چطور آزادم. یا ببین من دارم جلوی تو زنی را نوازش می‌کنم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۳۹). کریستین گفت: من حاضرم فقط همینطوری، بی هیچ قرار و مداری باهات زندگی کنم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۴). دیدم کید دارد لوسین را می‌بوسد. کید وقتی می‌خواست به اتاق نشیمن بیاید لب‌هایش را پاک کرد. وقتی توی اتاق آمدم، کید داشت دست می‌کشید به موهای تو (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۳). همان شب، من پشت گردنش را، خال سیاه را بوسیدم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۳). من با این عمل، هیچ تعهدی نمی‌کنم. گفتم بیا. اگر مقصودت انگشتر است، این هم انگشتر (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۰۶).

۳.۵ مصرف‌گرایی

آنچه در محوریت تمامی روابط موجود در این داستان قرار دارد، خشنودی فردی است. مفهومی که در عشق دوران متأخر از اهمیت بالایی برخوردار است؛ تا جایی که اگر در رابطه تأمین نشود، یک رابطه به پایان خواهد رسید و بقای یک پیوند، متکی به انقضای خوشایندی مستمر آن است. کارکرد آشکار ازدواج در جوامع سنتی اما ماندگاری رابطه در جهت دستیابی به ثبات اقتصادی، تأمین منابع و در نهایت پرورش فرزند بود (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۱۴۰). کریستین یک زن خارجی نسبتاً جذاب است. از این رو تا زمانی که این بیگانگی انقضا دارد، توجه‌های زیادی را به خودش جلب می‌کند. مرد آمریکایی تا زمانی که فارسی یاد بگیرد، به فاطمه توجه دارد. کریستین برای فراموشی بری، به روابط دیگری توجه نشان می‌دهد. چرا که در جامعه‌ی مصرفی، قدرت فرد در برابر ارزش‌های مادی کالا رنگ باخته است و جایگاه انسان به حد اشیا تنزل پیدا کرده است (عبدی، ۱۳۹۴: ۳۷). در آغاز قرن بیستم، با گسترش نظام سرمایه‌داری و افسون جامعه‌ی مصرفی در غرب، ارزش‌های انسانی رنگ باخت. بشر در مقابل سیطره‌ی ماشین آرام آرام تسلیم شد و در نهایت هرچه جهان به پیش می‌رود، بیشتر در تسخیر اشیا درمی‌آید. اشیایی که روابط انسانی و اجتماعی را تعیین می‌کنند و ارزش سوداگرانه‌ی آن جانشین ابتکار فردی می‌شود (رضویان، ۱۳۹۳: ۱۰۳).

کریستین گفت: برای بعضی از مردهای ایرانی، زن، به خصوص یک زن خارجی یک شیء است (گلشیری، ۱۳۵۰: ۷). آن مردک آمریکایی هم می‌خواست از من سوء استفاده بکند و فارسی یاد بگیرد (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۰). می‌خواهی پس از خالی کردنش، پس از آنکه مثل انار آب‌لمبوش کردی، دورش بیندازی (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۸). برای اینها انسان

فقط وسیله است، وسیله‌ای برای دور کردن ملال مثل ترقه یا حتی وسیله‌ای برای رسیدن به اوج‌ها (گلشیری، ۱۳۵۰: ۵۹). وسیله‌اند برای یکدیگر، کریستین یا هر کس دیگر (گلشیری، ۱۳۵۰: ۶۰). من همه‌ی این سال‌ها بری را دوست داشتم. کید یا آن مردک آلمانی و مثلاً سعید و حتی تو برایم نوعی گریز بوده‌اید (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۱۹).

۴.۵ تکرارپذیری

از نظر باومن هدف انسان پست‌مدرن، تبدیل و جایگزینی کالاهاست. به عبارتی دیگر تکرارپذیری، ویژگی مشخص و بارز جامعه‌ی مُدگرای این عصر است که مُدها و طرح‌های جدید مانند خوراک و پوشاک، تلفن‌های همراه، حتی اشعار جدید و احساسات جدید جایگزین مُدهای قبلی می‌شوند (محمدزاده، ۱۴۰۲: ۵۸). در این رمان نیز ما شاهد تنوع روابط و احتمال بالای تکرار یک رابطه‌ی عاشقانه‌ی دیگر هستیم. برخلاف عشق سنتی که بر این فرض استوار است که تنها یک شخص در جهان وجود دارد که در تمام سطوح متناسب با شماست. فردی که نیمه دیگر شما خواهد بود (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۱۴). یک دیگری شگفت/نگیز که یا از روی خوشبختی در مسیر ما قرار خواهد گرفت و یا همیشه در حسرت به دست آوردن آن خواهیم بود. سعید در حالیکه متأهل است با یک زن متأهل دیگر و زنان متعددی رابطه دارد. کریستین هنگامی که هنوز از کید جدا نشده بود، با سعید و سپس با مهدی پیوندی شکل داد. فاطمه از گذشته‌اش و ارتباطات قدیمی‌اش حرف زد. کید به کرات با افراد مختلف در رابطه بود. در این شکل از عشق‌ورزی پیش‌فرض روابط در آغاز بر آن است که همیشه احتمال یک رابطه‌ی دیگر نیز وجود دارد و هیچ یک از طرفین در این احتمال را بر خود نمی‌بندند. پسامدرنیسم، فرهنگ حس‌ها و هیجانات پراکنده و الگوهای یکبارمصرف است که در آن مفاهیمی که ارزش سنتی دارند همچون وفاداری به هر قیمتی، تخلیه یا منهدم می‌شوند (دهقان شیری، ۱۳۹۶: ۱۹).

دوستم سعید، دوستش داشت. آن دختر همسایه‌شان را هم می‌گفت دوستش دارد. یا آن یکی را که در تهران دیده بودش، یک شب فقط. عاشق زنش هم بوده (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴). کریستین سعید را جدا دوست می‌داشت، شوهرش را هم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۲). یکی بود من دوستش داشتم. بعد دیدم مسیحی بازی درآورده، اصلاً حوصله‌ام را سر برد (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۰) از او پرسیدی بعد از من با کی رفیق می‌شوی؟ (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۴) سعید داشت دنبال یکی دیگر می‌گشت و کریستین مزاحم بود (گلشیری، ۱۳۵۰: ۶۰).

۵.۵ روابط جنسی آزاد

یکی دیگر از مؤلفه‌های عشق سیال، حضور فراوان روابط جنسی است. بسامد پیوندهای اروتیک در این داستان میان کریستین و سعید یا کریستین با مهدی، خاطرات کریستین با افراد دیگر همچون بری، رابطه‌ی آشکار کید با لوسین یا زنان دیگر و میل تنانه و نمایش‌های جنسی مهدی با فاطمه بسیار است. تا جایی که هیچ رابطه‌ای در این داستان بدون تجلی روابط جنسی وجود نداشت. روابطی که در آزادی تمام و بدون هیچ پنهان‌کاری یا تلاشی برای ممانعت یا میلی برای حفظ پیش می‌روند و هیچ اصراری برای پایبندی به آن وجود ندارد. اگرچه در گذشته حضور روابط جنسی تنها در بستر ازدواج پذیرفتنی بود و نقطه‌ی اوج عشق، ازدواج و تشکیل خانواده بود (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۲۷) اما در پست‌مدرنیسم «اروتیک به حیات مستقلی دست پیدا کرده است. در نتیجه، مردم بدون هیچ قید و بندی به شکل آزادانه‌ای وارد آن می‌شوند و به راحتی هم از آن خارج می‌شوند» (Best, 2018: 4). تعبیری که برای اینگونه از روابط جنسی آزاد می‌توان به کار برد، عقده‌ی بی‌صبری (Impatience complex) است: به عنوان مثال به دست آوردن رابطه جنسی همانند سفارش پیتزایی شده است که می‌توانید به صورت آنلاین آن را سفارش دهید. سفارشی که برای کسب آن، نیازی به معاشقه یا کلک زدن نیست، نیازی به تلاش سخت برای جلب رضایت شریک عاطفی، سزاوار بودن، چاپلوسی کردن برایش یا انتظار طولانی مدت و شاید بی‌نهایت برای به ثمر رسیدن تمام آن تلاش‌ها وجود ندارد (Bauman, 2010: 23).

وقتی هم کسی را دوست بدارد در ملاقات سوم یا چهارم باهاش می‌خواهد. راستش را به هر دختر و زنی که ببیند می‌گوید. فقط می‌خواهد بخوابد. *To fuck*، نه *To make love* (گلشیری، ۱۳۵۰: ۵). به کریستین گفتم: آن شب که تقصیر من نبود، خودت خواستی. گفت: آره مست بودم، اگر نبودم هم می‌خواستم. وقتی شوهر کریستین آمد، دیگر تمام کرده بودیم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۶). کریستین گفت: پیش از آنکه شوهر کند، دو تا فسق داشته، شاید سه تا (گلشیری، ۱۳۵۰: ۷). شوهر کریستین دو سال پیش، با یکی دو تا سر و سرّی داشته. به کریستین گفته احتیاج دارد و او نباید حسادت کند (گلشیری، ۱۳۵۰: ۸). کریستین گفت: وقتی یک زن بخواند و مرد هم بخواند، دیگر مسئله‌ای نیست (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۲). کریستین دو ساعت پیش تمام رابطه‌ی خودش و تو را برای من گفته (گلشیری، ۱۳۵۰: ۳۸). تو جلو او، درست جلو او، لوسین را بوسیده‌ای (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۴). کریستین سعید را بوسید، یا لب به لب بوده‌اند توی ماشین (گلشیری، ۱۳۵۰: ۶۱).

۶.۵ ر خودمحوری

اهمیت به خود، توجه به لذت‌های فردی و در محوریت قرار دادن سلاقی و خواسته‌های شخصی از جمله‌ی مواردی است که این مؤلفه را در این داستان برجسته می‌کند. اگرچه در جامعه‌ی سنتی، حفظ خانواده و ارزش‌های خانوادگی و خویشاوندی در اولویت پیوندها قرار داشت و احساس فردی شخص، جایگاهی نداشت اما در دوران پسامدرن محوریت با انتخاب‌های فردی است. در عشق سیال، تصمیم‌گیری در مورد روابط بر اساس امیال و سلاقی فردی صورت می‌گیرد و ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی در این تصمیم‌گیری نقشی ندارند. رابطه‌ی عاطفی از یک مدل بهم پیوسته و مشترک در جهت اجرای نقش‌های هم بسته، به سمت الگوی فردیت یافته و تأمین رشد فردی و نیازهای عاطفی شخصی پیش رفت. (ابراهیم لویه، ۱۴۰۰: ۱۴۰) مهدی ترجیح می‌دهد که موهای کریستین کوتاه باشد چون او کوتاهی مو و کسب لذت بیشتر از بدن کریستین را می‌پسندد. ارتباط با فاطمه یک رابطه‌ی دم‌دستی است که تا زمانی که کریستین نبود، از او بهره می‌برد. چراغ را خاموش می‌کرد تا متوجه نابینایی فاطمه هنگام رابطه با او نشود اما وقتی کریستین حضور داشت، قرار با فاطمه را کنسل می‌کرد. کریستین برای لذت بیشتر سراغ بری رفت. هنگامی که از ارتباط با سعید ناامید شد، مهدی را به خود راه داد. سعید بعد از سیری از ارتباط با کریستین، دوباره به همسرش برگشت. آنچه هدف مشترک در تمامی این پیوندها است، توجه به خود و خواسته‌های خود به منظور کسب لذت است. باومن از اینگونه روابط در عصر پسامدرن با نام روابط جیب بالا (Top-pocket relationships) یاد می‌کند. روابطی کوتاه مدت و شیرین. شیرین از این جهت که کوتاه مدت و پرتکرار اند. هدف از روابط کسب لذت است و اگر در کوتاه‌ترین زمان ممکن به این هدف نرسند، آن رابطه از بین خواهد رفت (Best, 2018: 10).

موهایش بور نیست. اگر بود راحت‌تر بودم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴). فاطمه درست مثل یک تکه سنگ بود. یک مجسمه بود (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۳). می‌گویم با فاطمه خوابیدم و از بس چراغ اتاقش بی‌نور بود یا مثلاً مست بودم، فراموش کردم که نمی‌بیند. (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۴) اگر هم سراغ بری رفتم برای کنجکاوی بود (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۱۷). من بخاطر خال سیاهش هم که شده دلم می‌خواست موهایش کوتاه بود. من نمی‌خواستم موهایش آنقدر بلند بشود که خال سیاهش را نشود دید (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۳).

۷.۵ جنگ و صلح

دگرگونی حالات و عدم ماندگاری یک احساس واحد ویژگی برجسته‌ی مؤلفه‌ی جنگ و صلح در عشق سیال است. احساسی که سرشار از بغض، دوست داشتن و یا تنفر هم‌زمان است. پر از شک و باور آمیخته در هم است. این عدم اطمینان مزمن، چیزی است که بک (Beck, U) و بک جرنشیم (Beck, Gernsheim) به عنوان *عادی شدن شکنندگی روابط* (Normalization of fragility in relationships) از آن یاد کرده‌اند. اگرچه در گذشته نیز ممکن است که شاهد اینگونه از احساسات متضاد بوده باشیم اما در عصر نو، علت این جنگ و صلح مداوم در تناقض آزادی فردیت یافته گفتمان خودمحوری با گفتمان تعهدگریزی عشق سیال است. در گذشته به علت اهمیت نقش تعهد و مطرح نبودن آزادی فردیت یافته و خودمحوری در میان روابط عاطفی، انتظار می‌رفت افراد به یکدیگر متعهد باشند و در صورت یافتن عشق واقعی بر روی آن سرمایه‌گذاری کنند. اما در دوران متأخر، خودمحوری از شما انتظار دارد تا بر اساس ارجاعات درونی‌تان به انتخاب‌هایتان مشروعیت ببخشید و تعهدگریزی به شما پیشنهاد می‌کند که به امید یافتن روابطی بهتر، هرگز خود را در یک رابطه محدود نکنید (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۱۶۷). کریستین اگرچه از کید دلخور است اما دوست دارد تا به بودن با او امیدوار باشد. علاقه‌مند است تا با مهدی زندگی کند اما برنامه‌ی زندگی‌اش را به شکلی می‌چیند که احتمال حضور مهدی را کم می‌کند. به سعید با وجود آنکه مطمئن است که او زنش را ترجیح می‌دهد، ابراز علاقه می‌کند. هویت، در مدرنیته سیال، تبدیل به امری دائماً تغییرپذیر و دارای چندین بنیان ترویجی و بهینه شده، کاردان و سازگار با وضعیت پایدار دوسوگرایی و آشفتگی می‌شود. این وضعیت به سطوح روانشناختی انسان‌ها نیز سرایت کرده و از آنها انسان‌هایی انعطاف‌پذیر و انطباق‌پذیر ساخته است. در مدرنیته سیال، افراد مجبورند تحت شرایط عدم اطمینانی رفتار کنند (محمدزاده، ۱۴۰۲: ۵۵).

کریستین گفت: باز هم می‌توانیم همان طور کنار هم بایستیم. مقصودش آن عکس خانوادگی کنار کید بود (گلشیری، ۱۳۵۰: ۳۴). او (مهدی) وسیله‌ای شد برای تجدید عهد، برای جالب کردن عشوه‌ها و بوسه‌های کهنه شده و قالبی کریستین برای کید (گلشیری، ۱۳۵۰: ۵۸). کریستین و کید، چسبیده به شیشه‌ها دست تکان می‌دادند و می‌خندیدند. فکر می‌کنم کریستین گریه کرد. کید پشتش را به ما، من و تو کرده و چشمش را پاک می‌کرد

واکاوی رمان کریستین و کید از دریچهٔ انگارهٔ ... (مهرانه کوچ پی‌ده) ۲۳۹

(گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۶). کید خیره به کریستین بود طوری که انگار شب قبل نگفته بود: فاحشه (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۷).

۸.۵ رستن و پیوستن

در عصر متأخر شاید عدم تعهد و وفاداری به روابط، منجر به ایجاد احساسی شده باشد که عاشق شدن و فارغ گشتن به یک اندازه مقبول باشد. اما در گذشته همان اندازه که عهد و پیمان مقبول بود، نقض عهد و پیمان نوعی تخلف و شکستن نظم اجتماعی محسوب می‌شد. در گذشته پایان یک رابطه به عنوان یک شکست تلقی می‌شد و با احساس گناه و شرم همراه بود (ابراهیمی لویه، ۱۴۰۰: ۲۰۴). سعید، کریستین را در یک برزخی میان دوست داشتن و نداشتن نگه داشته است. مهدی فاطمه را پس می‌زند و دوباره به سمتش می‌رود و دوباره او را ترک می‌کند. مهدی تلاش می‌کند تا به کریستین دست پیدا کند، سپس او را از خود می‌راند و از نو برای ارتباط با او تلاش می‌کند. سعید به زنش خیانت می‌کند و مجدداً با او عهد می‌بندد. رستن و پیوستن، عاشق شدن و فارغ شدن در روابط این عصر به یک اندازه مشروعیت دارد. انسان امروزی درگیر شکلی از روابط است که فقط از آن لذت ببرد و هنگام بروز مشکلات و سختی‌ها آن رابطه را ترک کند. هرگونه نارضایتی یا رابطه‌ی جدید می‌تواند مجوزی برای به اتمام رسیدن تاریخ مصرف رابطه پیشین باشد بدون آنکه احساس گناه یا شرمندگی داشته باشد. روابط به محض تقاضا برقرار می‌شوند و به میل و دلخواه خود می‌توانند گسسته شوند (محمدزاده، ۱۴۰۲: ۵۸).

بعد هم نیامدی یا نمی‌دانم یک هفته بعد آمدی (گلشیری، ۱۳۵۰: ۳۸). دو سه ماه اول جوری رفتار کرده‌ای که نه انگار آن زن وجود دارد. آمده‌ای و رفته‌ای. وقت و بی‌وقت. گاهی هم یکی دو هفته سراغش نرفته‌ای (گلشیری، ۱۳۵۰: ۳۸). آن روز که با من قرار داشتی، با وجود آنکه خودت پیشنهاد کرده بودی، نیامدی (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۲). با فاطمه وعده کردم، اما نرفتم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۴۲). یک هفته بعد دیدم که سعید راضی است و زن سعید هم راضی است، انگار همدیگر را دوباره کشف کرده بودند (گلشیری، ۱۳۵۰: ۶۲). گفتم امشب رفتنی‌ام، ... یک هفته بیشتر نماندم. برگشتم و حتی به کریستین گفتم به خاطر تو برگشتم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۷۲). کریستین حتماً می‌تواند بفهمد که چرا باز برگشتم به آن کوچه (گلشیری، ۱۳۵۰: ۹۹). تو باید بدانی که من برای زنده ماندن احتیاج دارم با کسانی (از جمله بری) رفت و آمد کنم (گلشیری، ۱۳۵۰: ۱۱۷).

۶. نتیجه‌گیری

رمان کریستین و کید با ترسیم روابط عاشقانه‌ای که بر اساس مؤلفه‌های عشق سیال بنا شده‌اند، تصویری از جامعه‌ای پسامدرن مدرن ارائه می‌دهد که در آن ارزش‌های سنتی جای خود را به مفاهیمی تغییر یافته داده‌اند. پیوندها در این رمان تصویرگر دگرگونی هنجارهای جامعه‌ی سنتی در عصر نو بوده‌اند. وفاداری و پایبندی به پیمان، جای خود را به مفهوم تعهدگریزی، ماندگار کردن پیوندها به سبب رسیدن به ثبات اقتصادی و پرورش فرزند به مؤلفه‌ی مصرف‌گرایی به سبب تأمین خشنودی، نقش پررنگ دیگری شگفت‌انگیز و نیمه‌ی گمشده به مؤلفه‌ی تکرارپذیری و جایگزینی، اهمیت حفظ خانواده و ارزش‌های خویشاوندی به مؤلفه‌ی خودمحوری و اهمیت ارجاعات درونی، عدم تناقض در مؤلفه‌های عشق‌ورزی و ثبات یک احساس واحد به دگرگونی پیاپی حالات عشق و مشروعیت عاشق شدن و رد نقض عهد و پیمان به برابری مقبولیت عاشق شدن و فارغ گشتن تبدیل شد. این شیوه از عشق‌ورزی با ویژگی‌هایی متمایز از عشق سنتی، دنیای پیوندهای عاطفی و ارزش‌های درون آن را دگرگون کرده است.

بررسی مؤلفه‌ها نشان می‌دهد که تعهد میان هیچ یک از پیوندهای رمان مشاهده نمی‌شود و تمامی شخصیت‌ها و روابطشان افرادی هستند که هیچ تعهد و پایبندی به یکدیگر ندارند. شکلی از روابط که در آن وفاداری و پایبندی به پیمان، مفاهیمی منسوخ شده تلقی می‌شود. در این رمان روابط، همچون کالاهایی مصرفی، به راحتی قابل جایگزینی هستند. پیوندها مبتنی بر اهداف مختلف و میزان خرسندی و لذتی که برای فرد به ارمغان می‌آورند، عمر می‌کنند. روابط میان افراد در این رمان بدین شکل است که مستمر در جستجوی تجربه‌های جدید و هیجان‌انگیز هستند. بسامد روابط نو و جایگزینی افراد، امری عادی و پذیرفته‌شده است. هنگامی که آرزوها در یک پیوند برآورده نشد و لذت به پایان رسید، پیوند دیگری شکل می‌گیرد و همین طور پیوندهای بعدی دیگر. محوریت و بسامد روابط جنسی آزاد در سراسر پیوندهای این رمان وجود دارد. روابط جنسی بدون قید و شرط و بی هیچ ترس از قضاوت اجتماعی انجام می‌شوند؛ روابطی که کتمان کاری یا تلاشی برای ممانعت از آن وجود ندارد. مؤلفه‌ی دیگری که میان پیوندهای عاطفی این رمان به چشم می‌خورد، مبتنی بر محوریت ارجاعات درونی در جهت تأمین لذت و سرمایه‌گذاری عاطفی بر آن رابطه است. روابط میان شخصیت‌ها تا جایی پیش می‌روند که لذت وجود داشته باشد و به محض دلزدگی یا سیری، فرد آزادانه آن را به پایان می‌رساند.

در این رمان عشق و نفرت، اشتیاق و بی‌تفاوتی، شک و باور و جنگ و صلح به سرعت جای یکدیگر را می‌گیرند. نوسانات احساساتی که نتیجه‌ی تناقض میان مؤلفه‌های عشق سیال، در سرمایه‌گذاری عاطفی بر دیگری دلخواه گفتمان خودمحموری و عدم پابندی گفتمان تعهدگریزی در یک رابطه است. ترک کردن و جدایی درست به اندازه‌ی عاشق شدن و ایجاد رابطه پذیرفته و قابل قبول است. آنچه در این رمان مشاهده می‌کنیم، افرادی است که به راحتی به یک رابطه پایان می‌دهند و به دنبال رابطه نو می‌روند، بدون آنکه احساس شکست یا گناه داشته باشند یا توسط اجتماع اطرافشان محکوم شوند.

توجه به مؤلفه‌های عشق‌ورزی دوران پسامدرن در این رمان، نشان از عشق سیال میان پیوندهای عاطفی آن داشت که با تحلیل مؤلفه‌ها و مقایسه با عشق‌ورزی سنتی مورد کاوش قرار گرفت.

پی‌نوشت

۱. Hobsburg model: هابسبورگ‌ها یکی از مهم‌ترین خاندان سلطنتی اروپا بودند که از جمله‌ی ویژگی‌های بارزشان، استفاده‌ی ماهرانه از ازدواج‌های سیاسی برای گسترش قلمرو و نفوذشان بود. آن‌ها با شعار معروف «بگذار دیگران بجنگند، تو، ای اتریشی، ازدواج کن»: (Bella gerant alii, tu felix Austria nube) به طور سیستماتیک با خاندان‌های سلطنتی دیگر ازدواج می‌کردند و از این طریق، بدون جنگ و خونریزی، سرزمین‌های جدیدی را به امپراتوری خود اضافه می‌کردند.

کتاب‌نامه

- اسماعیلی، عصمت و رضویان، رزاق. (۱۳۹۴)، ناهمخوانی دوره و نوشتار (بررسی و نقد رمان کریستین و کید)، متن‌پژوهی ادبی، سال ۱۹، شماره ۶۵، صص: ۲۳-۵۲.
- ابراهیمی لویه، عادل- میرزائی راجعونی، سلیمان. (۱۴۰۰)، جامعه‌شناسی عشق، چاپ دوم، تهران: وایا.
- استرنبرگ، رابرت. جی. (۱۴۰۲). فراز و نشیب بیابان عشق، ترجمه‌ی مهرانه کوچ پی‌ده، چاپ نخست، تهران: کیان دانش.
- افلاتون. (۱۳۸۶)، ضیافت (رساله در شرح عشق)، ترجمه‌ی کاظم فیروزمند، چاپ چهارم، تهران: نشر دادار.
- باومن، زیگمونت. (۱۴۰۰)، عشق سیال (در باب ناپایداری‌های پیوندهای انسانی)، ترجمه‌ی عرفان ثابتی، چاپ هفتم، تهران: نشر ققنوس.
- تدینی، منصوره. (۱۳۸۹)، پسامدرنسیم در ادبیات داستانی ایران، چاپ اول، تهران: نشر علم.

- حمیدیان، سعید. (۱۳۹۳)، سعدی در غزل، چاپ سوم، تهران: انتشارات نیلوفر.
- دهقان شیرازی، معصومه. (۱۳۹۶)، بررسی عناصر پسامدرنیستی رمان ترجیع‌بندی برای شاعران جوان، جستارهای داستانی در ادب فارسی دانشگاه رازی، شماره ۱، صص: ۱۵-۴۰.
- رضویان، رزاق. (۱۳۹۳)، مقایسه شخصیت در رمان‌های سووشون و کریستین و کید، مطالعات داستانی، سال سوم، شماره دوم، صص: ۸۹-۱۱۰.
- ستاری، جلال. (۱۳۸۵). حالات عشق مجنون، چاپ دوم، تهران: انتشارات توس.
- سیدیزدی، زهرا- صارم‌پور، حسین و روزبه، روح‌الله. (۱۴۰۰)، بررسی تطبیقی برخی مؤلفه‌های پست‌مدرن در آثار بورخس و گلشیری، ادبیات تطبیقی دانشکده ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان، سال سیزدهم، شماره ۲۴۳، صص: ۶۷-۹۶.
- شمیسا، سیروس. (۱۳۸۲)، نگاهی به سپهری، چاپ هشتم، تهران: نشر صدای معاصر.
- صنعتی، نادر- چاوشیان، حسن و جهانی، الهام. (۱۳۹۸)، بررسی فضای مفهومی عشق در رمان‌های ایرانی عامه پسند و ادبی دهه ی ۸۰، جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، دوره ۱۱، شماره دوم، صص: ۶۳-۸۱.
- فروم، اریک. (۱۳۹۳)، هنر عشق ورزیدن، ترجمه ی ابوذر کرمی، چاپ اول، تهران: نشر نواندیش.
- قیصریان، اسحاق- زاهدی مازندرانی، محمد جواد- مهرآیین، مصطفی و ملکی، امیر. (۱۳۹۶)، مطالعه عشق از منظر روانشناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه و زبان‌شناسی؛ ارائه یک نظریه ترکیبی، پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، شماره ۲۸، صص: ۵۵-۸۲.
- کرمی قهی، محمدتقی و اقبالی، ابوالفضل. (۱۳۹۹)، بازنمایی عشق در موسیقی پاپ ایرانی، جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، دوره ۲۱، شماره دوم، صص: ۹۷-۱۲۱.
- کوچ پی‌ده، مهرانه. (۱۴۰۲). «بررسی ادبیات داستانی معاصر ایران بر اساس انگاره‌ی عشق رابرت جی استرنبرگ»، (پایان‌نامه دکتری تخصصی دانشگاه مازندران).
- گلشیری، هوشنگ. (۱۳۵۰)، کریستین و کید، چاپ اول، تهران: نشر کتاب زمان.
- گلدنر، آنتونی. (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی، مترجم منوچهر صبوری، چاپ ۲۱، تهران: نشر نی.
- محمدزاده، حمیده. (۱۴۰۲)، معرفی و نقد مفهوم عشق سیال زیگمونت باومن، مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، سال ششم، شماره ۵، پیاپی: ۲۳، صص: ۵۳-۶۲.

Bauman, Z. (2010), 44 Letters from the Liquid Modern World. Cambridge: Polity.

Best, Sh. (2018), Liquid Love: Zygmunt Bauman's thesis on sex revisited, journal of Sage, DOI: 10.1177/1363460718795082, pp.: 1-16.

Giddens, A. (1992), the Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge.